श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीकवितार्किकसिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य
श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु
यादवाभ्युदये महाकाव्ये

॥ चतुर्थः सर्गः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ चतुर्थः सर्गः ॥

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किककेसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि॥

मनीषितं कैतवमानुषस्य श्रुत्वा भयक्रोधपरिप्लुतात्मा।
कंसश्चिरं प्राग्भवकालनेमिः चिन्तार्णवे मग्न इवावतस्थे॥ **4.1** ॥

स दुर्दमानासुरसत्त्वभेदान् नेता समाहूय नृशंसचेताः।
प्रस्थापयामास परैरधृष्यं नन्दास्पदं नाथविहारगुप्तम्॥ **4.2** ॥

कदाचिदन्तर्हितपूतनात्मा कंसप्रयुक्ता किल कापि माया।
निद्रापराधीनजने निशीथे व्रजं यशोदाकृतिराविवेश॥ **4.3** ॥

स्तन्येन कृष्णः सह पूतनायाः प्राणान् पपौ लुप्तपुनर्भवायाः।
यदद्भुतं भावयतां जनानां स्तनन्धयत्वं न पुनर्बभूव॥ **4.4** ॥

निशम्य तस्याः परुषं निनादं रुक्षं यशोदा रुदितं च सूनोः।
ससम्भ्रमावेगमुपेत्य भीता तमग्रहीद् दुर्ग्रहमागमानाम्॥ **4.5** ॥

नन्दश्च तीव्रेण भयेन सद्यः समेत्य पश्यन्ननघं कुमारम्।
तेनैव तस्य त्रिजगन्नियन्तुः प्रायुङ्क्त रक्षां परमार्थवेदी॥ **4.6** ॥

गोपाश्च सम्भूय गुहोपमाक्षीं स्वघोषनिर्ह्लादितविश्वघोषाम्।
गतासुमैक्षन्त निशाचरीं तां भीमाकृतिं भैमरथीमिवान्याम्॥ **4.7** ॥

परश्वधैस्तत्क्षणशातितैस्तां विच्छिद्य विन्ध्याचलसानुकल्पाम्।
अनःप्रवृत्या बहिराशु निन्युः क्रव्याद्बलिं प्राज्यमिव क्षिपन्तः॥ **4.8** ॥

ग्रहादिदोषान् अपहन्तुकामा गोप्तुः सतां गोपतयः समेताः।
सुवर्णसूत्रग्रथिताभिरामां पञ्चायुधीमाभरणं बबन्धुः॥ **4.9** ॥

रम्याणि रत्नानि रथाङ्गपाणेः आकल्पतां नूनमवाप्नुवन्ति।
तदङ्गसंस्पर्शरसात् प्रकामं रोमाञ्चितान्यंशुगणैरभूवन्॥ **4.10** ॥

स शायितः क्षेमविदा जनन्या पर्यङ्किकायां प्ररुदन् कुमारः।
चिक्षेप तुङ्गं शकटं पदाभ्यां गाढाभिघातेन गिरीन्द्रसारम्॥ **4.11** ॥

विदारितस्तस्य पदाग्रयोगात् विकीर्यमाणो बहुधा पृथिव्याम्।
शब्दायमानः शकटाख्यदैत्यः सङ्क्षोभयामास जगन्त्यभीक्ष्णम्॥ **4.12** ॥

यदृच्छयोत्क्षिप्तपदे कुमारे शैलोपलक्ष्ये शकटे निरस्ते।
सरोजगर्भोपमसौकुमार्यं पस्पर्श तत्पादतलं यशोदा॥ **4.13** ॥

अथाङ्गणे जानुपदाग्रहस्तैः चक्रायुधे चङ्क्रमणप्रवृत्ते।
प्रायो धरित्री परिषस्वजे तं सापत्रपा सान्द्ररजश्छलेन॥ **4.14** ॥

निर्व्याजमन्दस्मितदर्शनीयं नीराजितं कुण्डलरत्नभासा।
नन्दस्तदानीं न जगाम तृप्तिं मुग्धाक्षरं प्रेक्ष्य मुखं तदीयम्॥ **4.15** ॥

विश्वानि विश्वाधिकशक्तिरेको नामानि रूपाणि च निर्मिमाणः।
नामैकदेशग्रहणेऽपि मातुः बभूव कृष्णो बहुमानपात्रम्॥ **4.16** ॥

तरङ्गितानुश्रवगन्धमादौ तस्याद्भुतं सल्लपितं सखीभिः।
वर्णस्वरादिव्यवसायभूम्ना शिक्षाविदां शिक्षणमग्र्यमासीत्॥ **4.17** ॥

तमीषदुत्थाय निलीनमारात् सम्प्रेक्ष्यदन्ताङ्कुरचारुहासम्।
सनातनीं दृष्टिमनन्यदृष्टिः सानन्दमालोकत नन्दपत्नी॥ **4.18** ॥

पदैस्त्रिभिः क्रान्तजगत्त्रयं तं भव्याशया भावितबालभावम्।
करेण सङ्गृह्य कराम्बुजाग्रं सञ्चारयामास शनैर्यशोदा॥ **4.19** ॥

स्खलद्गतिं द्वित्रपदप्रचारात् जानुक्रमे जातरुचिं कुमारम्।
भुग्ने समावेश्य वलग्नभागे स्तन्यं मुदा पाययते स्म धन्या॥ **4.20**॥

क्रमेण भूयोऽपि विहारकाङ्क्षी नन्दस्य दारैरभिनन्द्यमानः।
नित्यानुभूतं निगमान्तभृङ्गैः निजं पदाब्जं निदधे पृथिव्याम्॥ **4.21**॥

स सञ्चरन् साधुजनप्रतीपैः मा भुज्यतां सेयमितीव मत्वा।
चक्रादिभिः पादसरोजचिह्नैः आमुद्रयामास महीमनन्यैः॥ **4.22**॥

आलम्ब्य मातुः करपल्लवाग्रं शनैः शनैः सञ्चरतो मुरारेः।
बभार चित्रामिव पत्ररेखां धन्या पदन्यासमयीं धरित्री॥ **4.23**॥

अकर्मनिघ्नो भुवनान्यजस्रं सङ्कल्पलेशेन नियम्य दीव्यन्।
प्रचारितः प्रस्नुतया जनन्या पदे पदे विश्रममाचकाङ्क्ष॥ **4.24**॥

सुरप्रसूनैः सुरभीकृतानाम् आरोहणान्यङ्गणवेदिकानाम्।
तमारुरुक्षुं तरलाङ्घ्रिपद्मं धातारमारोहयदाशु धात्री॥ **4.25**॥

तलेषु तस्याङ्गणपादपानां तालानुकूलेषु गतागतेषु।
व्रजस्थिताः स्वर्गसदामशृण्वन् दूरोदितान् दुन्दुभितूर्यनादान्॥ **4.26**॥

य एष लोकत्रयसूत्रधारः पर्यायपात्राणि चराचराणि।
आनर्तयत्यद्भुतचेष्टितोऽसौ ननर्त खेलं नवनीतकाङ्क्षी॥ **4.27**॥

गृहेषु दध्नो मथनप्रवृत्तौ पृषत्कणैरुत्पतितैः प्रकीर्णः।
निदर्शयामास निजामवस्थां प्राचीं सुधाशीकरयोगचित्राम्॥ **4.28**॥

त्रस्यन् मुकुन्दो नवनीतचौर्यात् निर्भुग्नगात्रो निभृतं शयानः।
निजानि निःशब्ददशां ययाचे बद्ध्वाञ्जलिं बालविभूषणानि॥ **4.29**॥

आरण्यकानां प्रभवः फलानाम् अरण्यजातानि फलान्यभीप्सन्।
विस्रंसिधान्याञ्जलिना करेण व्याधात्मजां विश्वपतिः सिषेवे॥ **4.30**॥

सुजातरेखात्मकशङ्खचक्रं ताम्रोदरं तस्य करारविन्दम्।
विलोकयन्त्याः फलविक्रयिण्या विक्रेतुमात्मानमभूद्विमर्शः॥ **4.31** ॥

अपूरयत् स्वादुफलार्पणेन क्रीडाशिशोर्हस्तपुटं किराती।
रत्नैस्तदा कौस्तुभनिर्विशेषैः आपूरितं तत् फलभाण्डमासीत्॥ **4.32** ॥

मुहुः प्रवृत्तं नवनीतचौर्ये वत्सान् विमुञ्चन्तमदोहकाले।
उलूखले कुत्रचिदात्तपुण्ये बन्धुं सतां बन्धुमियेष माता॥ **4.33** ॥

आनीतमग्रे निजबन्धनार्थं दामाखिलं संहितमप्यपूर्णम्।
निरीक्ष्य निर्विण्णधियो जनन्याः सङ्कोचशक्त्या स बभूव बन्ध्यः॥ **4.34** ॥

बद्धं तथा भावयतां मुकुन्दम् अयत्नविच्छेदिनि कर्मबन्धे।
तपस्विनी तत्क्रतुनीतिराद्या सव्रीडमारण्यकथासु तस्थौ॥ **4.35** ॥

उलूखले प्रग्रथितेन दाम्ना निबद्धमास्राविललोलनेत्रम्।
सहासमैक्षन्त जनाः समन्तात् आलानितं नागमिवानभिज्ञाः॥ **4.36** ॥

अनादराकृष्टमुलूखलं तत् यावर्जुनौ शैलनिभौ बभञ्ज।
बभूवतुर्ब्रह्मसुतस्य शापात् मुक्तौ मुनेर्यक्षवरौ तदा तौ॥ **4.37** ॥

शापावधिं ब्रह्मसुतेन दत्तं सम्प्राप्य तौ शौरिसमागमेन।
देहेन दिव्येन विदीप्यमानौ स्तुत्वा हरिं धाम समीयतुः स्वम्॥ **4.38** ॥

अदृष्टपूर्वं भुवि पूतनादेः उदन्तमुत्पातमुदीक्षमाणाः।
समेत्य गोपाः सह माधवेन बृन्दावनं सत्वरमभ्यगच्छन्॥ **4.39** ॥

येनौषधीनामधिपं पुरस्तात् आह्लादहेतुं जगतामकार्षीत्।
तेनैव दध्यौ मनसा वनं तत् कृष्णो गवां क्षेमसमृद्धिमिच्छन्॥ **4.40** ॥

अनुग्रहाब्धेरिव वीचिभेदैः आप्याययामास शुभैरपाङ्गैः।
वनं पृथिव्या इव यौवनं तत् गोप्ता सतां गोधनवंशचन्द्रः॥ **4.41** ॥

आसीन्निषेव्या पृथिवी पशूनां पुण्ड्रेक्षुरम्याणि तृणान्यभूवन्।
तस्मिन्नरण्ये तरुभिः प्रपेदे कल्पद्रुमाणामनुकल्पभावः ॥ **4.42** ॥

अदृष्टपूर्वैरधिकां विशेषैः आलक्ष्य वन्याममरेन्द्रमान्याम्।
नन्दोपनन्दप्रमुखैर्ननन्दे नाकाधिरूढैरिव नाथभूम्ना ॥ **4.43** ॥

दैत्यैस्तृणावर्तमुखैरयत्नात् मुहुर्निरस्तैर्मुदितो मुकुन्दः।
अभुङ्क्त रामेण सहाद्भुतं तत् पुण्यं वनं पुण्यजनेन्द्रमान्यम् ॥ **4.44** ॥

सपक्षकैलासनिभस्य गोपाः बकस्य पक्षान् अभितो बबन्धुः।
वने तदन्यानपि घोरवृत्तीन् क्षेप्तुं प्रवृत्ता इव केतुमालाः ॥ **4.45** ॥

पुरस्कृतं मङ्गलगीतवाद्यैः पुंसः प्रसत्यै जगतां प्रसूतेः।
कयाऽपि तत्र स्पृहयाऽन्वतिष्ठन् कन्याव्रतं किञ्चन गोपकन्याः ॥ **4.46** ॥

निशात्ययस्नानसमुद्यतानां निक्षिप्तमाभीरकिशोरिकाणाम्।
कूलादुपादाय दुकूलजालं कुन्दाधिरूढो मुमुदे मुकुन्दः ॥ **4.47** ॥

स चैकहस्तप्रणतिं विधून्वन् क्षौमार्थिनीनां हरिरङ्गनानाम्।
अन्योन्यहस्तार्पणसम्प्रवृत्तम् आसां जहासाञ्जलिमप्यपूर्वम् ॥ **4.48** ॥

स चाऽऽत्मचण्डातकमात्रभाजां क्षौमार्थिनीनां स्वयमर्थ्यमानैः।
अनन्यहस्तार्पणसम्प्रवृत्तैः तासां जहासाञ्जलिभिस्तदीयैः ॥ **4.49** ॥

प्रसुप्तमुद्बोधयता परत्वं वीरश्रियो विभ्रममण्डनेन।
नीलादिनिर्वेशनिधानधाम्ना नाथो बभासे नवयौवनेन ॥ **4.50** ॥

विहारपर्वक्रमचारु शौरेः कल्यं वयः कामगृहीतियोग्यम्।
मनोभिरास्वाद्यतमं प्रपेदे माधुर्यमिक्षोरिव मध्यभागः ॥ **4.51** ॥

समाश्रितां विभ्रमसैन्यभेदैः कान्त्या स्वया कल्पितचारुवप्राम्।
व्रजस्त्रियः कृष्णमयीं व्यजानन् क्रीडार्गलां क्षेमपुरीमपूर्वाम् ॥ **4.52** ॥

वंशस्वनो वत्सविहारपांसुः सन्ध्यागमस्तस्य च वन्यवेषः।
आयाति कृष्णे व्रजसुन्दरीणाम् आसीच्चतुस्कन्धमनङ्गसैन्यम्॥ **4.53** ॥

अनुश्रवाणामवतंसभूतं बर्हावतंसेन विभूषयन्ती।
अदिव्यया चर्मदृशैव गोपी समाधिभाजामभजत् समाधिम्॥ **4.54** ॥

कलापिनां कल्पितमाल्यभावैः पत्रैस्तदा पत्रलदेहकान्तिम्।
अवाप्य सञ्चारितमालमाद्यं छायात्मतां प्रापुरिवास्य गावः॥ **4.55** ॥

वितन्वता मान्मथमिन्द्रजालं पिञ्छेन तापिञ्छनिभो बभासे।
अनेकरत्नप्रभवेन धाम्ना शारात्मना शैल इवेन्द्रनीलः॥ **4.56** ॥

मुहुः स्पृशन्ती मुमुदे यशोदा मुग्धाङ्गनामोहनवांशिकेन।
मनीषिणां माङ्गलिकेन यूना मौलौ धृतां मण्डनबर्हमालाम्॥ **4.57** ॥

कृतास्पदा कृष्णभुजान्तराले प्रालम्बबर्हावलिराबभासे।
विशुद्धहेमद्युतिरब्धिकन्या श्यामायमानेव तदङ्गकान्त्या॥ **4.58** ॥

साचीकृतानि प्रणयत्रपाभ्यां व्यावृत्तराजीवनिभानि शौरिः।
सभ्रूविलासानि ददर्श तासां वक्त्राणि वाचालविलोचनानि॥ **4.59** ॥

निरङ्कुशस्नेहरसानुविद्धान् निष्पन्दमन्दालसनिर्निमेषान्।
वंशेन कृष्णः प्रतिसम्बभाषे वार्ताहरान् वामदृशां कटाक्षान्॥ **4.60** ॥

अशिक्षितं तुम्बुरुनारदाद्यैः आभीरनाट्यं नवमास्थितेन।
जगे सलीलं जगदेकधाम्ना रागाब्धिना रञ्जयतेव विश्वम्॥ **4.61** ॥

अपत्रपासैकतमाश्रितानां रागोदधौ कृष्णमुखेन्दुनुन्ने।
हस्तावलम्बो न बभूव तासाम् उत्पक्ष्मणामुत्कलिकाप्लुतानाम्॥ **4.62** ॥

अयन्त्रितस्वैरगतिः स तासां सम्भाविताना करपुष्करेण।
प्रस्विन्नगण्डः प्रणयी चकाशे मध्ये वशानामिव वारणेन्द्रः॥ **4.63** ॥

विमोहने वल्लवगेहिनीनां न ब्रह्मचर्यं बिभिदे तदीयम्।
सम्पत्स्यते बालकजीवनं तत् सत्येन येनैव सतां समक्षम्॥ **4.64** ॥

स्वसम्भवं कृष्णमवेक्षमाणः बन्धुप्रसूतं च बलं व्रजेशः।
निसर्गमैत्र्या नियतैकभावौ न्ययुङ्क्त तौ वत्सकुलानि गोप्तुम्॥ **4.65** ॥

अनन्यतन्त्रः स्वयमेव देवान् पद्मासनादीन् प्रजनय्य रक्षन्।
स रक्षकः सीरभृता सहाऽऽसीत् नेता गवां नन्दनियोगवर्ती॥ **4.66** ॥

कथं व्रजेच्छर्करिलान् प्रदेशान् पद्भ्यामसौ पल्लवकोमलाभ्याम्।
इति स्नुतस्तन्यरसा यशोदा चिन्तार्णवे न प्लवमन्वविन्दत्॥ **4.67** ॥

विहारवित्रासितदुष्टसत्त्वौ मृगेन्द्रपोताविव धीरचेष्टौ।
बभूवतुः शाश्वतिकेन भूम्ना बालौ युवानाविव तौ बलाढ्यौ॥ **4.68** ॥

सिन्दूरितौ वत्सपरागजालैः सितासितौ बालगजाविव द्वौ।
उदारलीलावुपलक्ष्य गोप्यः सर्वास्तदाऽनन्यवशा बभूवुः॥ **4.69** ॥

गोपायमाने पुरुषे परस्मिन् गोरूपतां वेदगिरो भजन्त्यः।
भव्यैरसेवन्त पदं तदीयं स्तोभप्रतिच्छन्दनिभैः स्वशब्दैः॥ **4.70** ॥

अबालिशो बालिशवत्प्रजानां प्रख्यापयन्नात्मनि पारतन्त्र्यम्।
न्यदर्शयत् विश्वपतिः पशूनां बन्धे च मोक्षे च निजं प्रभुत्वम्॥ **4.71** ॥

आत्मोपमर्देऽप्यनुमोदमानात् आत्माधिकं पालयतश्च वत्सान्।
गावस्तदानीमनघामविन्दन् वात्सल्यशिक्षामिव वासुदेवात्॥ **4.72** ॥

योऽसावनन्तप्रमुखैरनन्तैः निर्विश्यते नित्यमनन्तभूमा।
वैमानिकानां प्रथमः स देवः वत्सैरलेलिह्यत वत्सलात्मा॥ **4.73** ॥

महीयसा मण्डितपाणिपद्मं दध्यन्नसारेण मधुप्लुतेन।
दृष्ट्वा ननन्दुः क्षुधयाऽन्वितास्तं वत्सानुचर्यासु वयस्यगोपाः॥ **4.74** ॥

स्वादूनि वन्यानि फलानि तैस्तैः स्निग्धैरुपानीय निदर्शितानि।
रामाय पूर्वं प्रतिपाद्य शेषैः स पिप्रिये सादरभुज्यमानैः॥ **4.75** ॥

ताभ्यां तदा नन्दनिदेशिताभ्यां रक्षावतीं रामजनार्दनाभ्याम्।
विशेषभोग्यामभजत् विभूतिं बृन्दावनं व्यापृतधेनुबृन्दम्॥ **4.76** ॥

अगाधकासारमहीनशष्पम् अतीक्ष्णसूर्यं तदचण्डवातम्।
प्रच्छायनिद्रायित धेनुवत्सं प्रौढे निदाघेऽपि बभूव भोग्यम्॥ **4.77** ॥

न व्याधिपीडा न च दैत्यशङ्का नासीत् गवां व्याघ्रभयं च तस्मिन्।
स्वबाहुकल्पेन बलेन सार्धं नारायणे रक्षति नन्दलक्ष्मीम्॥ **4.78** ॥

निरीतयस्ते निरपायवाञ्छाः निःश्रेयसादप्यधिकप्रमोदाः।
प्रपेदिरेऽपूर्वयुगानुभूतिं गोपास्तदा गोप्तरि वासुदेवे॥ **4.79** ॥

वत्सानुचर्याचतुरस्य काले वंशस्वनैः कर्णसुधां विधातुः।
गतागतप्राणदशामविन्दन् गोपीजनास्तस्य गतागतेषु॥ **4.80** ॥

आघ्रातवर्त्मानमरण्यभागेष्वारण्यकैराश्रितधेनुभावैः।
केनापि तस्यापहृतं किरीटं प्रत्याहरन् प्रैक्षत पत्रिनाथः॥ **4.81** ॥

देवस्य दुग्धोदशयस्य दैत्यात् वैरोचनाद्व्यालभुजोपनीतः।
कृष्णस्य मौलौ कृतबर्हचूडे न्यस्तः किरीटो निबिडीबभूव॥ **4.82** ॥

समाहितैरग्निषु यायजूकैः आधीयमानानि हवींषि भोक्ता।
भक्तैकलभ्यो भगवान् कदाचित् पत्नीभिरानीतमभुङ्क्त भोज्यम्॥ **4.83** ॥

कराम्बुजस्पर्शनिमीलिताक्षान् आमर्शनैराकलितार्धनिद्रान्।
वत्साननन्याभिमुखान् स मेने प्रह्वाकृतीन् भक्तिभरावनम्रान्॥ **4.84** ॥

रोमन्थफेनाञ्चितसृक्विभागैः अस्पन्दनैरर्धनिमीलिताक्षैः।
अनादृतस्तन्यरसैर्मुकुन्दः कण्डूयितैर्निर्वृतिमाप वत्सैः॥ **4.85** ॥

सिषेविरे शाद्वलितान् प्रदेशान् कृष्णस्य धाम्ना मणिमेचकेन।
वसुन्धरायामपि केवलायां व्यापारयन्तो वदनानि वत्साः॥ **4.86** ॥

नवप्रसूताः स तदा वनान्ते पयस्विनीरप्रतिमानदोहाः।
परिभ्रमश्रान्तपदान् अदूरात् प्रत्यागतान् पाययते स्म वत्सान्॥ **4.87** ॥

निविश्य मूलेषु वनद्रुमाणां निद्रायितानां निजतर्णकानाम्।
अङ्गानि गाः सादरमालिहन्तीः अमंस्त सम्भाव्यगुणाः स्वमातुः॥ **4.88** ॥

स नैचिकीः प्रत्यहमातपान्ते प्रत्युक्तघोषा इव वत्सनादैः।
मधूनि वंशध्वनिभिः प्रयच्छन् निनाय भूयोऽपि निवासभूमिम्॥ **4.89** ॥

समाव्रजन् विश्वपतिर्व्रजान्तं गोभिः समं गोपविलासिनीनाम्।
उल्लासहेतुः स बभूव दूरात् उद्यन् विवस्वानिव पद्मिनीनाम्॥ **4.90** ॥

निवर्तयन् गोकुलमात्तवंशो मन्दायमाने दिवसे मुकुन्दः।
प्रियादृशां पारणया स्वकान्त्या बर्हावृतं व्यातनुतेव विश्वम्॥ **4.91** ॥

बालं तरुण्यस्तरुणं च बालाः तमन्वरज्यन्त समानभावाः।
तदद्भुतं तस्य विलोभनं वा तस्यैव सर्वार्हरसात्मता वा॥ **4.92** ॥

अवेदिषातां पृथुकौ पितृभ्यां तारुण्यपूर्णौ तरुणीजनेन।
वृद्धौ पुरावृत्तविशेषविद्भिः क्लृप्तेन्द्रजालाविव रामकृष्णौ॥ **4.93** ॥

अथापदानं मदनस्य दातुम् आदातुमालोकयतां मनांसि।
नवं वयो नाथसमं प्रपेदे गुणोत्तरं गोपकुमारिकाभिः॥ **4.94** ॥

अनङ्गसिन्धोरमृतप्रथिम्ना रसस्य दिव्येन रसायनेन।
महीयसीं प्रीतिमवाप तासां योगी महान् यौवनसम्भवेन॥ **4.95** ॥

विजृम्भमाणस्तनकुड्मलानां व्यक्तोन्मिषद्विभ्रमसौरभाणाम्।
मधुव्रतत्वं मधुराकृतीनां लेभे लतानामिव वल्लवीनाम्॥ **4.96** ॥

अतिप्रसङ्गादवधीरयन्त्या प्राचीनया संयमितो नियत्या।
पाञ्चालकन्यामिव पञ्चभुक्तां धर्मः सतीरादृत तादृशीस्ताः॥ **4.97** ॥

दिशागजानामिव शाक्वराणां शृङ्गाग्रनिर्भिन्नशिलोच्चयानाम्।
स तादृशा बाहुबलेन कण्ठान् निपीड्य लेभे पणितेन नीलाम्॥ **4.98** ॥

करेण दम्भोलिकठोरतुङ्गान् देहान् पृथून् दानवदुर्वृषाणाम्।
विमृद्य नूनं विदधे मुकुन्दः प्रियास्तनस्पर्शविहारयोग्याम्॥ **4.99** ॥

आत्मीयपर्यङ्कभुजङ्गकल्पौ अक्षेप्यरक्षापरिघौ पृथिव्याः।
नीलोपधानीकरणात् स मेने भूयिष्ठधन्यौ भुजपारिजातौ॥ **4.100** ॥

रागादिरोगप्रतिकारभूतं रसायनं सर्वदशानुभाव्यम्।
आसीदनुध्येयतमं मुनीनां दिव्यस्य पुंसो दयितोपभोगः॥ **4.101** ॥

अनुद्रुता नूनमनङ्गबाणैः सुलोचना लोचनभागधेयम्।
प्रत्यग्रहीषुः प्रतिसन्निवृत्तं त्यक्तेतरैरक्षिभिरात्मना च॥ **4.102** ॥

व्रजोपकण्ठे विबुधानुभाव्यो गोपीजनैरात्मगुणावदातैः।
समावृतो नन्दसुतश्चकाशे तारागणैरिन्दुरिवान्तरिक्षे॥ **4.103** ॥

हत्वा सयूथं तृणराजषण्डे रामाच्युतौ रासभदैत्यमुग्रम्।
अतोषयेतां भृशमात्मभृत्यान् स्वाद्यैः सुधापिण्डनिभैः फलौघैः॥ **4.104** ॥

कदाचिदासादितगोपवेषः क्रीडाकुले गोपकुमारबृन्दे।
स्कन्धेन सङ्गृह्य बलं बलीयान् दैत्यः प्रलम्बो दिवमुत्पपात॥ **4.105** ॥

पपात भूमौ सहसा स दैत्यः तन्मुष्टिना ताडितशीर्णमौलिः।
महेन्द्रहस्तप्रहितेन पूर्वं वज्रेण निर्भिन्न इवाचलेन्द्रः॥ **4.106** ॥

स्ववाससा क्लृप्तकलङ्कलक्ष्मीः कान्त्या दिशः चन्द्रिकयेव लिम्पन्।
रराज रामो दनुजे निरस्ते स्वर्भानुना मुक्त इवोडुराजः॥ **4.107** ॥

विनैव रामेण विभुः कदाचित् सञ्चारयन् धेनुगणं सवत्सम्।
वनश्रिया दूरविलोभिताक्षः कञ्चिद्ययौ कच्छमदृष्टपूर्वम्॥ **4.108** ॥

यदृच्छया चारितधेनुचक्रः कूलान्तिके विश्वजनानुकूलः।
कलिन्दजां कालियपन्नगस्य क्ष्वेलोद्गमैः कज्जलितां ददर्श॥ **4.109** ॥

विषाग्निना मुर्मुरितप्रताने वैरोचनीतीरवनावकाशे।
अहीन्द्रमास्कन्दितुमध्यरुक्षत् काष्ठाकृतिं कञ्चन नीपवृक्षम्॥ **4.110** ॥

मधुद्रवैरुल्बणहर्षबाष्पा रोमाञ्चिता केसरजालकेन।
पत्राङ्कुरैश्चित्रतनुश्चकाशे कृष्णाश्रिता शुष्ककदम्बशाखा॥ **4.111** ॥

निपत्य सङ्क्षिप्तपयोधिकल्पे महाह्रदे मन्दरपोतरम्यः।
विषव्यपोहादमृतं विधातुं स्वादूदयं क्षोभयति स्म सिन्धुम्॥ **4.112** ॥

कृताहतिः कृष्णनिपातवेगात् आनद्धरूपा विततैस्तरङ्गैः।
सर्पापसारौषधिसम्प्रयुक्ता भेरीव सा भीमतरं ररास॥ **4.113** ॥

प्रसक्तकृष्णद्युतिभिस्तदीयैः पृषत्कणैरुत्पतितैः प्रतूर्णम्।
अदृश्यताऽऽद्योतितमन्तरिक्षं पीतान्धकारैरिव तारकौघैः॥ **4.114** ॥

उदग्रसंरम्भमुदीक्ष्य भीताः तार्क्ष्यध्वजं तार्क्ष्यमिवाऽऽपतन्तम्।
प्रपेदिरे सागरमाश्रितौघाः काकोदराः कालियमात्रशेषाः॥ **4.115** ॥

अथाम्भसः कालियनागमुग्रं व्यात्ताननं मृत्युमिवोज्जिहानम्।
भोगेन बध्नन्तमपोह्य शौरिः प्रह्वीकृतं तत्फणमारुरोह॥ **4.116** ॥

सद्यो महानीलमयीं मुकुन्दः सपद्मरागामिव पादपीठीम्।
क्रामन् फणां कालियपन्नगस्य ग्रस्तोदितो भानुरिवाबभासे॥ **4.117** ॥

फणामणीनां प्रभयोपरक्ते खेलन् बभौ चक्रिणि चक्रपाणिः।
प्रदोषसिन्दूरितमम्बुवाहं प्राचेतसो नाग इवोपमृद्नन्॥ **4.118** ॥

प्रणेमुषां प्राणभृतामुदीर्णं मनो विनेष्यन् विषमाक्षवक्त्रम्।
अकल्पयत् पन्नगमर्दनेन प्रायेण योग्यां पतगेन्द्रवाहः॥ **4.119** ॥

तद्भोगबृन्दे युगपन्मुकुन्दः चारीविशेषेण समैक्षि नृत्यन्।
पर्याकुले वीचिगणे पयोधेः सङ्क्रान्तबिम्बो बहुधेव चन्द्रः॥ **4.120** ॥

तदुत्तमाङ्गं परिकल्प्य रङ्गं तरङ्गनिष्पन्नमृदङ्गनादम्।
प्रशस्यमानस्त्रिदशैरकार्षीत् अव्याहतामारभटीमनन्तः॥ **4.121** ॥

एकेन हस्तेन निपीड्य वालं पादेन चैकेन फणामुदग्राम्।
हरिस्तदा हन्तुमियेष नागं स एव संसारमिवाश्रितानाम्॥ **4.122** ॥

स पन्नगीनां प्रणिपातभाजां द्रवीभवन् दीनविलापभेदैः।
प्रसादितः प्रादित भर्तृभिक्षां किमस्य नः स्यादपदं दयायाः॥ **4.123** ॥

लोलापतच्चरणलीलाहतिक्षरितहालाहले निजफणे
    नृत्यन्तमप्रतिघकृत्यं तमप्रतिममत्यन्तचारुवपुषम्।
देवादिभिः समयसेवादरत्वरितहेवाकघोषमुखरैः
    दृष्टावधानमथ तुष्टाव शौरिमहिरिष्टावरोधसहितः॥ **4.124** ॥

हरिचरणसरोजन्यासधन्योत्तमाङ्गः
    शमितगरुडभीतिः सानुबन्धः स नागः।
युगविरतिदशायां योगनिद्रानुरूपां
    शरणमशरणः सन् प्राप शय्यां तदीयाम्॥ **4.125** ॥

विविधमुनिगणोपजीव्यतीर्था विगमितसर्पगणा परेण पुंसा।
अभजत यमुना विशुद्धिमग्र्यां शमितबहिर्मतसम्प्लवा त्रयीव॥ **4.126** ॥

अवधूतभुजङ्गसङ्गदोषा हरिणा सूर्यसुता पवित्रिता च।
अपि तत्पदजन्मनः सपत्न्या बहुमन्तव्यतरा भृशं बभूव॥ **4.127**॥

॥ इति श्रीकवितार्किकसिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य
श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु
यादवाभ्युदये महाकाव्ये चतुर्थः सर्गः॥

कवितार्किकसिंहाय कल्याणगुणशालिने।
श्रीमते वेङ्कटेशाय वेदान्तगुरवे नमः॥